

อาชญาต บทที่ ๖

อชชัตตนีวิภัตติ : คำกริยาอดีตกาล
ใช้กับเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วภายในวันนี้

วิภัติหมวดที่ ๖ : อัชชัตตนีวิภัติ

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฺรุมบุรุษ	อ	อู	อา	อุ	นามโยคะ
มฺชฌิมบุรุษ	โ	ตฺถ	เส	วฺห	ตุมหโยคะ
อฺตตมบุรุษ	อ	มฺหา	อ	มฺเห	อฺมหโยคะ

วิภัตติอาขยาตหมวดที่ ๖ : อัชชัตตนี

๑. อัชชัตตนีวิภัตติ

บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้แปลว่า...แล้ว, ถ้ามี อ อาคมอยู่หน้าแปลว่า
ได้.....แล้ว

อุ.เถโร คามํ ปิณฑทาย ปาวีสี.

อ.พระเถระ ได้เข้าไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว.

อุ.เอวรुบํ กมุมํ อกาลี.

อ.ข้าพเจ้า ได้ทำแล้ว ซึ่งกรรม มีอย่างนี้เป็นรูป.

๒.บุรุษและโยคะ

วิภัติคำอาขยาตใช้ลงหลังธาตุและปัจจัยบอกให้รู้กาล บท วจนะ และบุรุษ ภาษาบาลีกำหนดให้ประธานกับกิริยาต้องมีวจนะและบุรุษเสมอกัน วิภัติคำอาขยาตจึงแบ่งออกเป็น ๓ บุรุษ ๒ วจนะ เช่นเดียวกับปุริสศัพท์นามเพื่อให้เข้าคู่กัน ในวิภัติแต่ละฝ่าย

-วิภัติคู่ที่ ๑ เป็นปฐมบุรุษ [ใช้กับคนที่เราพูดถึง คือ โส, เต]

-วิภัติคู่ที่ ๒ เป็นมัชฌิมบุรุษ [ใช้กับคนที่เราพูดด้วย คือ ตู, तुम्हे]

-วิภัติคู่ที่ ๓ เป็นอุตตมบุรุษตามลำดับ [ใช้กับตัวเราเอง คือ อห, มย]

กิริยาเป็นบุรุษใดต้องประกอบประธานให้มีบุรุษตรงกับกิริยาเสมอ

การประกอบประธานให้มีบุรุษและวจนะตรงกับกิริยา เรียกว่า โยคะ
โดยปกติมักกล่าวสั้น ๆ ว่า โยค (อ่านว่า โยก)

ตารางสรุปบุรุษและโยคะในหมวดอชชัตตนีวิภัตติฝ่ายปรัสสบท

บุรุษ	วิภัตติ	โยคะ	คำอธิบาย	ประธานเอก.	ประธานพหู.
ปฐม.	อี, อู	นามโยคะ	ประกอบนามนาม เป็นประธาน	โส, ปุริโส คู่กับ อี	เต, ปุริสา คู่กับ อู
มัชฌิม.	โอ, ตถ	ตุมหโยคะ	ประกอบ ตุมห เป็นประธาน	ตว คู่กับ โอ	ตุมฺเห คู่กับ ตถ
อุตตม.	อี, มฺหา	อัมหโยคะ	ประกอบ อมฺห เป็นประธาน	อห คู่กับ อี	มย คู่กับ มฺหา

๓.กฎเกณฑ์ประจําหมวดอักษรตัดนี้วิภัติ

- อี มักรัสสะเป็น อี เช่น วทึ (กล่าวแล้ว), กทึ (ทำแล้ว)
- อุ แปลงเป็น อีสุ, อंसุ เช่น วทีสุ (กล่าวแล้ว), กทีสุ (ทำแล้ว),
อกंसุ (ได้ทำแล้ว), อดंसุ (ได้ข้ามแล้ว)
หลัง หุ ธาตุแปลง อุ เป็น เอลุ เช่น อहेลु (ได้เป็นแล้ว)
คงรูปได้บ้างเมื่อลงกับ ส อาคม เช่น อาโรเจลु (กราบทูลแล้ว)
- โอ ใช้ อี แทน เช่น วทึ, กทึ (วิธีสังเกตนบุรุษ ถ้าอยู่ในเลขในเป็น
มัชฌิมบุรุษ, ถ้าอยู่เลขนอกเป็นปจฺจิมบุรุษ)
- ตุถ คงรูปและลง อี อาคม เช่น วทิตุถ (กล่าวแล้ว), กทิตุถ

- อี คงรูป เช่น **วิทฺ, กรี**
- มุทา คงรูป และลง อี อาคม หน้า มุทา เช่น **วิทฺมุทา, กริมุทา**
- อา, อุ คงรูป เช่น **วทา, กรา, วฑู, กรู**
- เส, วุหํ คงรูปและลง อี อาคม เช่น **วิทฺเส, กริเส, วิทฺวุหํ, กริวุหํ**
- อํ คงรูป เช่น **วิทฺ, กรํ**
- มุเห คงรูปและลง อี อาคมหน้า มุเห เช่น **วิทฺมุเห, กริมุเห**
- ส อาคม ลง ส อาคมหน้าวิภัตติที่เป็นสระเท่านั้นและหน้า ส อาคม
ต้องเป็นสระเสียงยาว เช่น **อกาสิ (ได้ทำแล้ว), ปายาสิ
(ได้ไปแล้ว), อโหสิ (ได้เป็นแล้ว), อทาสิ (ได้ให้แล้ว)**

วิธีการนำธาตุประกอบกับปัจจัยและวิภัตติ

อเนกสระธาตุหรือธาตุที่มีหลายพยางค์เช่น **ชาคร (ตึ่น)**, **วายม (พยามยาม)**, **กร (ท่า)**, **ปิลธิ (ประดับ)**, **ครห (ตำหนิ)** เป็นต้น เมื่อนำไปประกอบกับธาตุและวิภัตติต้องลบสระที่สูงสุดธาตุทิ้งก่อนเสมอ เหตุที่ต้องลบสระที่สูงสุดธาตุก่อนเพราะพยัญชนะตัวเดียวไม่สามารถผสมสระควาละ ๒ ตัวได้ต้องลบทิ้งตัวหนึ่ง **แล้วนำธาตุมาผสมกับปัจจัยและวิภัตติ**

-**ชาคร** ลบสระที่สูงสุดธาตุ กลายเป็น **ชาครุ** (มีจุดพินทุ์)

-**กร** ลบสระที่สูงสุดธาตุ กลายเป็น **กรุ**

สำหรับวิภัตติในหมวดอชชัตตนี้วิภัตติที่ขึ้นต้นด้วยสระ ถ้าปัจจัยที่ลงหลังธาตุเป็นสระ (อ, เอ, โอ) และวิภัตติก็เป็นสระ (อี, อู๋) ให้ลบปัจจัยทิ้งด้วย

วิธีทำ : กร + โอ + อู๋ ลบ อ ที่ กร กลายเป็น กรุ ลง โอ + อู๋ ลบ โอ ปัจจัย

สำเร็จรูปเป็น กรีสุ (ท่าแล้ว) แปลง อู๋ เป็น อีสุ

แจก ยาจ (ขอ) ธาตุ + เป็นกัณฑ์ตวจก (อ)

ด้วยอักษรรัตนวิภาตติเป็นตัวอย่าง

บุรุษ	ปรัสนบท		อตัตโนบท		โยคะ
	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	
ปฐมบุรุษ	ยาคี	ยาคีสุ, ยาจंसุ	ยาคา	ยาคู	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ยาคี	ยาคิตถ	ยาคีเส	ยาคีวุห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ยาคี	ยาคิมทา	ยาคัง	ยาคิมเห	อัมหโยคะ

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี หมวดอชชัตตนิ ฝ่ายปริสสบท

๑. ปุพฺพณฺहे อุปาสโก สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.อุบาสก ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระคาสดา.

๒. ปุพฺพณฺहे อุปาสกา สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺสุ.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.อุบาสก ท. ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระคาสดา.

๓. ปุพฺพณฺहे ตูวํ สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.ท่าน ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระคาสดา.

๔. ปุพฺพณฺเห ตุมฺเห สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตถ.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.ท่าน ท. ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระคาสดา.

๕. ปุพฺพณฺเห อหํ สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจี.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.เรา ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระคาสดา.

๖. ปุพฺพณฺเห มยํ สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิมฺหา.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.เรา ท. ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระคาสดา.

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี หมวดอชชัตตนี ฝ่ายอรรถโนมท

๑. ปุพฺพณฺเห สามเณโร สตฺถารํ อุปสมฺบํ ภาจา.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.สามเณร ขอแล้ว ซึ่งการอุปสมบท กะพระศาสดา.

๒. ปุพฺพณฺเห สามเณรา สตฺถารํ อุปสมฺบํ ภาจุ.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.สามเณร ท. ขอแล้ว ซึ่งการอุปสมบท กะพระศาสดา.

๓. ปุพฺพณฺเห ตฺวํ สตฺถารํ อุปสมฺบํ ภาจิสเส.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.ท่าน ขอแล้ว ซึ่งการอุปสมบท กะพระศาสดา.

๔. ปุพฺพณฺहे ตุมฺเห สตุถาริ อฺปสมฺปทํ ยาจิวฺหิ.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.ท่าน ท. ขอแล้ว ซึ่งการอุปสมบท กะพระคาสดา.

๕. ปุพฺพณฺहे อหิ สตุถาริ อฺปสมฺปทํ ยาจิ.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.เรา ขอแล้ว ซึ่งการอุปสมบท กะพระคาสดา.

๖. ปุพฺพณฺहे มยิ สตุถาริ อฺปสมฺปทํ ยาจิเมเห.

ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน อ.เรา ท. ขอแล้ว ซึ่งการอุปสมบท กะพระคาสดา.

แจก ลภ ธาตุ (ได้) + เป็นกัณฑ์จาก (อ)
ด้วยอักษรถิ่นวิภัตติเป็นตัวอย่าง

บุรุษ	ปรัสนบพ		อัทตโนบพ		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปจฺจบุรุษ	ลภี	ลภีสู	ลภา	ลภู	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ลภี	ลภิตถ	ลภีเส	ลภิวุหํ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ลภี	ลภิมุหา	ลภํ	ลภิมุเห	อัมหโยคะ

ประกอบกิจการจาก วัสดุ (อยู่) ด้วยอัสชัตตนีวิภัตติ
และแต่งประโยคให้สมบูรณ์
ให้ครบทั้ง ๓ บุรุษ ๒ วจนะ

บุรุษ	วณะ	วิภัตติ	ภาษาบาลี
๑)ปฐม.	เอก.	อี	: ทิวา เอโก ภิกขุ กุณ्हิยं วลี.
	คำแปล		: อ.ภิกษุ รูปหนึ่ง อยู่แล้ว ในกุฏิ ในเวลากลางวัน.
๒)ปฐม.	พหุ.	อุ	: ทิวา เทว ภิกขุ กุณ्हิยं วลีสุ.
	คำแปล		: อ.ภิกษุ ท. ๒ อยู่แล้ว ในกุฏิ ในเวลากลางวัน.
๓)มัจฉิม.	เอก.	โ	: ทิวา ตवं กุณ्हิยं วลี.
	คำแปล		: อ.ท่าน อยู่แล้ว ในกุฏิ ในเวลากลางวัน.

๔) มัชฌิม.	พหุ.	ตถ	: ทิวา ตุมฺเห กุณฺณิยํ วสิตถ.
	คำแปล		: อ.ท่าน ท. อยู่แล้ว ในกุฏิ ในเวลากลางวัน.
๕) อุตตม.	เอก.	อึ	: ทิวา อหํ กุณฺณิยํ วสึ.
	คำแปล		: อ.เรา อยู่แล้ว ในกุฏิ ในเวลากลางวัน.
๖) อุตตม.	พหุ.	มฺหา	: ทิวา มยํ กุณฺณิยํ วสิมฺหา.
	คำแปล		: อ.เรา ท. อยู่แล้ว ในกุฏิ ในเวลากลางวัน.